

STUDIE SEKTORU NESTÁTNÍCH NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ V PARDUBICKÉM KRAJI (SVAZEK II)

Zpracovaná v rámci projektu SROP 3.3 Posílení kapacity místních a regionálních orgánů při plánování a realizaci programů v podmínkách Pardubického kraje

Kapitola 7 - Oběti domácího násilí a sociálně znevýhodněné děti

Listopad 2006

ZPRACOVATEL STUDIE

Název	První regionální rozvojová a.s.
Ulice	Pernštýnská 14
Obec	Pardubice
PSČ	530 02
IČ	26002531
Internetová adresa	http://www.prr.cz
Kontaktní osoba	Ing. Jiří Krátký
Telefon	+420 464 629 100
E-mail	info@prr.cz

Oborové studie zpracoval tým konzultantů společnosti První regionální rozvojová a. s. pod vedením ing. Karla Borovičky. Podíleli se ing. Aleš Berka, ing. Jiří Krátký, ing. Michal Holý a ing. Monika Stiborková.

Datum zpracování: listopad 2006

Za pomoc se zpracováním kapitoly a profesionální přístup děkujeme těmto lidem:

- JUDr. Ladislav Veleta (Bílý kruh bezpečí o.s. - pobočka Pardubice) (konzultace)
- Marie Voženílková (Krajský úřad Pardubického kraje) (oponent)

OBSAH

7	OBĚTI DOMÁCÍHO NÁSILÍ A SOCIÁLNĚ ZNEVÝHODNĚNÉ DĚTI	8
7.1	Úvod	8
7.2	Popis cílových skupin a jejich potřeb	8
7.2.1	<i>Oběti domácího násilí</i>	9
7.2.2	<i>Děti a mládež ze znevýhodněného sociálního prostředí</i>	21
7.2.3	<i>Sekundární cílové skupiny</i>	21
7.3	Sít' služeb v kraji	24
7.3.1	<i>NNO významně zaměřené na oběti domácího násilí</i>	25
7.3.2	<i>Ostatní organizace</i>	27
7.3.3	<i>Bílá místa v síti služeb</i>	28
7.4	Použité pojmy	28
7.5	Použité zdroje	31
	Příloha 5 - Výzkum domácího násilí	32
	Příloha 6 - Projekt JUPITER	34

SEZNAM TABULEK

Tab. 7-1: Volání na DONA linku z Pardubického kraje.....	11
Tab. 7-2: Celkový přehled telefonních kontaktů v jednotlivých pobočkách BKB za rok 2005	12
Tab. 7-3: Počet klientů o.s. Bílý kruh bezpečí	12
Tab. 7-4: Poskytované služby v rámci projektu JUPITER o.p.s. Centrum J.J. Pestalozziho (leden - září 2006).....	13
Tab. 7-5: Věková struktura klientů BKB, o.s. za rok 2005.....	15
Tab. 7-6: Věková struktura klientů projektu JUPITER o.p.s. Centrum J.J. Pestalozziho za rok 2005	16
Tab. 7-7: Věková struktura klientů projektu JUPITER za období leden - září 2006.....	16
Tab. 7-8: Věková struktura klientů Domova pro ženy a matky s dětmi v tísní v roce 2006.....	16
Tab. 7-9: Další organizace nestátního neziskového sektoru pracující s oběťmi domácího násilí..	28

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1-1: Rozložení sítě služeb pro oběti domácího násilí	25
Obr. 1-2: Osoby se sociálním znevýhodněním podle vymezení školského zákona	30

SEZNAM GRAFŮ

Graf 7-1: Zkušenost s domácím násilím mezi partnery v %	14
Graf 7-2: Vzdělání obětí domácího násilí a vzdělání násilníka	14
Graf 7-3: Materiální zajištění domácností, ve kterých se odehrálo domácí násilí	15

7 OBĚTI DOMÁCÍHO NÁSILÍ A SOCIÁLNĚ ZNEVÝHODNĚNÉ DĚTI

7.1 Úvod

Domácí násilí bylo ještě v nedávné době považováno za jev, který se naší republiky dotýká jen okrajově, vyskytuje se pouze v ojedinělých případech. Nejnovější průzkumy však dokazují, že skutečnost v této oblasti je mnohem vážnější. Ukazuje se, že právě rodina může být jevištěm pro ta nejkrutější dramata, ve kterých silní ubližují slabším.

Obecně je ve společnosti domácí násilí odsuzováno již dlouho, ale jen málo případů se dostává skutečně před soud. Značná část společnosti totiž stále vnímá násilí uvnitř rodin spíše jako privátní věc, ve které se člověk může jen stěžovat, a proto učiní lépe, když se nebude vůbec vměšovat. Z nejnovějších výzkumů vyplývá, že většina postižených nechce „agresora“ trestat, ale „pouze hledá pomoc“. Právě tato oblast je nejčastějším polem působnosti NNO v oblasti domácího násilí.¹

7.2 Popis cílových skupin a jejich potřeb

Tato kapitola je zaměřena na osoby - oběti domácího násilí a dále na děti a mládež ze znevýhodněného sociálního prostředí. Vzhledem k tomu, že oblast znevýhodněného sociálního prostředí je zahrnuta i v dalších částech této studie², je tato kapitola zaměřena především na oběti domácího násilí.

Síť služeb určených obětem domácího násilí není v ČR dosud rozvětvená, nabízí většinou ubytování azylového typu bez další specifické intenzivní práce s klientem; dále jsou v provozu krizové a poradenské telefonní linky a ambulantní poradenské služby. Z analýzy sekundárních zdrojů informací, které jsou v ČR k dispozici³, lze uvést základní strukturu služeb obětem domácího násilí NNO následovně:

- poradenství - telefonní, e-mailové;
- ambulantní poradny;
- krizová intervence a krizové pobyty;
- pobytové programy.

Služby NNO poskytované dětem a mládeži ze sociálně znevýhodněného prostředí jsou uvedeny v jiných částech této studie (viz výše).

¹ Zdroj: Ministerstvo vnitra ČR (www.mvcr.cz)

² osoby bez domova (viz kap. 4), etnické menšiny (viz kap. 2), uživatelé drog (viz kap. 5), osoby se zdravotním postižením (viz kap. 3)

³ viz přehled použitých zdrojů kapitola 7.5

Následující část kapitoly popisuje primární a sekundární cílové skupiny NNO tak, jak byly zjištěny v průběhu šetření.

7.2.1 Oběti domácího násilí

7.2.1.1 Vymezení cílové skupiny

Jednou ze základních primárních cílových skupin organizací nestátního neziskového sektoru v oblasti zpracované v této části studie jsou osoby - oběti domácího násilí. Vzhledem k tomu, že NNO v této oblasti provádějí i aktivity preventivní, lze podle časového hlediska rozlišit dvě podskupiny - osoby, které se stali oběťmi domácího násilí a osoby, kterým hrozí nebezpečí domácího násilí.

Vymezení cílové skupiny - oběti domácího násilí - se odvíjí od definice pojmu domácí násilí. Pojem domácí násilí se převážně většinou případů vymezuje jako fyzické, psychické nebo sexuální násilí mezi intimními partnery, tj. manžely, druhy apod.

- ke kterému dochází v soukromí, tedy mimo kontrolu veřejnosti;
- intenzita násilných incidentů se zpravidla stupňuje;
- u oběti vede ke ztrátě schopností včas zastavit násilné incidenty a efektivně vyřešit narušený vztah.

Domácí násilí je jednostranné, agresor a oběť si nikdy nemění role. Domácím násilím není spor, jednorázový incident nebo vzájemné hádky mezi partnery⁴.

Mezi základní projevy domácího násilí patří:

- psychické násilí:
  - zastrašování - zlé pohledy, výhrůžná gesta, předvádění zbraní, ničení věcí, ubližování jiným v přítomnosti ohrožené osoby;
  - zvýšená kontrola všeho, co ohrožená osoba dělá - kam jde, s kým mluví, co říká, kdy se vrátí, omezování samostatnosti a rozhodování o sobě;
  - kritizování a ponižování - nadávky, zesměšňování, snižování schopností, zpochybňování duševního zdraví, zlehčování obav, přehlížení přání a potřeb;
  - vyhrožování a vydírání - nucení k poslušnosti, vyhrožování bitím, přerušování kontaktů, sebevraždou, vydírání přes děti, vnoučata, vyvolávání pocitů viny;
- fyzické násilí - facky, rány pěstí, kopání, rdoušení, tahání za vlasy, bití nějakým předmětem apod.;
- sociální násilí - izolace od příbuzných a přátel - zákaz přijímat návštěvy, svým chováním odrážet návštěvníka od dalších návštěv, zákaz telefonovat, dívat se na TV apod.;
- ekonomické zneužívání - zamezení přístupu k financím (i vlastním), vydírání, vynucování přepsání bytu, nemovitosti apod.;
- sexuální násilí;
- kombinace.

Domácí násilí se objevuje mezi lidmi všech úrovní sociálního postavení, nezávisle na vzdělání, ekonomické situaci, rase či příslušnosti k etnickým skupinám apod. Většinu obětí domácího násilí tvoří ženy, přičemž pachatelé jsou obvykle jejich současní i bývalí partneři. I z tohoto důvodu je

⁴ Zdroj: Bílý kruh bezpečí, o.s. (www.bkb.cz)

domácí násilí bráno jako jedna z forem násilí na ženách. Problém domácího násilí však lze pojmut v jeho širším významu, neboť násilí v rodině může mít různé konkrétní podoby: od týrání a zanedbávání dětí přes týrání seniorů až po zmíněné psychické a fyzické násilí mezi mužem a ženou. Jedná se tedy o násilí (fyzické, psychické nebo sexuální) mezi blízkými osobami. Na základě uvedené definice lze identifikovat další podskupiny této cílové skupiny, a to:

- partneři, manželé apod. agresora;
- děti agresora(ů);
- senioři žijící v domácnosti s agresorem.

Novelou trestního zákona⁵ č. 91/2004 Sb. vstoupila s účinností od 1. 6. 2004 do trestního zákona pod ustanovením § 215a nová skutková podstata - týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě. Tyto osoby lze také zařadit mezi výše uvedeného výčtu podskupin.

Rizikové faktory doprovázející vznik domácího násilí mezi blízkými osobami:

- vynucená sociální izolace;
- finanční závislost na partnerovi;
- péče o děti v rámci mateřské a rodičovské dovolené;
- zdravotní postižení a omezení;
- vyšší věk a bezmocnost seniorů;
- přechod z aktivní zaměstnanosti do starobního či jiného důchodu;
- nezvládnuté rodičovství a výchova dětí;
- závislosti násilné osoby.

7.2.1.2 Velikost cílové skupiny

Potenciální velikost cílové skupiny nelze stanovit, lze ji pouze odhadovat na základě výsledků výzkumů.⁶ O počtu osob z této cílové skupiny, se kterými se skutečně pracuje, lze usuzovat na základě údajů a empirických odhadů poskytovatelů služeb.

V oblasti telefonního poradenství (telefonní krizové linky) působí z řad NNO v Pardubickém kraji zejména centrální DONA linka Bílého kruhu bezpečí, o.s. (dále jen BKB) se sídlem v Praze. Z provozu DONA linky jsou za Pardubický kraj k dispozici následující údaje uvedené v následující tabulce (Tab. 7-1).

⁵ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

⁶ viz kapitoly 7.2.1.3 a Příloha 5 - Výzkum domácího násilí

Tab. 7-1: Volání na DONA linku z Pardubického kraje

Města v Pardubickém kraji	od 4. 9. 2001 do 24. 10. 2006		rok 2005	
	počet volání celkem	z toho domácí násilí	celkem	z toho domácí násilí
Česká Třebová	14	10	6	4
Heřmanův Městec	0			
Hlinsko	4	2	1	1
Holice	4	4	1	1
Choceň	7	7	0	
Chrast	0	0		
Chrudim	41	36	12	10
Chvaletice	0			
Jablonné nad Orlicí	2	2	0	
Jevíčko	0			
Králíky	4	3	0	
Lanškroun	4	4	1	1
Lázně Bohdaneč	0			
Letohrad	1	0	0	
Litomyšl	8	4	2	1
Moravská Třebová	8	8	2	2
Nasavrky	0			
Pardubice	102	69	13	10
Polička	5	4	0	
Přelouč	6	3	0	
Skuteč	3	2	0	
Svitavy	20	15	6	6
Třemošnice	0			
Ústí nad Orlicí	14	13	4	4
Vysoké Myto	9	7	3	2
Žamberk	1	0	0	0
Celkem kraj	257	193	51	42
Podíl domácího násilí ve volání		75,1%		82,4%

Zdroj: DONA linka Bílého kruhu bezpečí o.s.

Je nutné si ovšem uvědomit, že údaje v Tab. 7-1 uvádějí počet volání, nikoliv počet klientů DONA linky, je pravděpodobné, že některé z obětí domácího násilí volali na tuto linku opakovaně. Z uvedených údajů lze ovšem konstatovat, že od roku 2001 zaregistrovala DONA linka asi 40 volání týkajících se domácího násilí ročně a podíl domácího násilí představuje asi $\frac{3}{4}$ všech volání.

Zčásti plní roli telefonního poradenství také regionální pobočka BKB v Pardubicích. Celkový počet telefonních kontaktů je uveden v Tab. 7-2. Pro srovnání jsou v tabulce uvedeny i údaje o telefonních kontaktech za ostatní pobočky Bílého kruhu bezpečí. Počet klientů statistika DONA linky ani BKB neuvádí z důvodu nízkoprahové povahy služby.

Tab. 7-2: Celkový přehled telefonních kontaktů v jednotlivých pobočkách BKB za rok 2005

	Praha	Brno	Ostrava	Olomouc	Plzeň	Pardubice	POBOČKY BKB CELKEM
telefonní kontakt rok 2005 celkem	1 022	74	80	43	111	49	1 379
CELKEM	1 482	185	129	114	232	99	2 241

Zdroj: Bílý kruh bezpečí o.s. (<http://www.bkb.cz>)

V oblasti telefonního poradenství, resp. telefonické krizové linky, působí v rámci projektu JUPITER⁷ také Centrum J.J.Pestalozziho, o.p.s. v Chrudimi. Za období leden 2006 až září 2006 bylo zaznamenáno 117 telefonních kontaktů (viz Tab. 7-4).

V oblasti ambulantního poradenství působí v kraji sdružení BKB a dále pak Centrum J.J. Pestalozziho v Chrudimi.

Klienti přicházející do pardubické pobočky BKB s problémem domácího násilí tvoří asi 60 % všech klientů/uživatelů služby.⁸ Celkový počet klientů pardubické pobočky BKB v porovnání s celkovým počtem klientů o.s. Bílý kruh bezpečí v této poradně uvádí následující tabulka (Tab. 7-3).

Tab. 7-3: Počet klientů o.s. Bílý kruh bezpečí

	1991 - 2005	2005	I. pololetí 2006
Celkový počet klientů o.s. Bílý kruh bezpečí	6 874	377	515
Celkový počet klientů o.s. Bílý kruh bezpečí - pobočka Pardubice	1023	50	25

Zdroj: Bílý kruh bezpečí, o.s.

⁷ Jedná se o významný projekt zaměřený na komplexní pomoc obětem domácího násilí - viz Příloha 6 - Projekt JUPITER

⁸ Zdroj: Bílý kruh bezpečí, o.s. - pobočka Pardubice

V rámci ambulantních a terénních služeb (tzv. krizová intervence) udává Centrum J.J. Pestalozziho v Chrudimi 113 kontaktů za rok 2005. Ve všech případech se jednalo o ženy s dětmi nebo bezdětné.

U pobytových služeb (krizových pobytů) lze při stanovení velikosti cílové skupiny vycházet z údajů poskytovatelů tohoto typu služeb, tzn. Městský azylový dům pro ženy a matky s dětmi „Paprsek“ při o.s. SKP-CENTRUM v Pardubicích, Domov pro ženy a matky s dětmi v tísni při o.s. CEMA v Žamberku a Centrum J. J. Pestalozziho v Chrudimi (viz Tab. 7-4).

Tab. 7-4: Poskytované služby v rámci projektu JUPITER o.p.s. Centrum J.J. Pestalozziho (leden - září 2006)

Typ poskytovaných služeb	Počet služeb
Ambulantní služby	160
Terénní služby (kriz. intervence)	31
Tel. krizová linka	117
Utajené ubytování	bylo poskytnuto 8 klientům

Zdroj: Centrum J.J. Pestalozziho, Chrudim

Městský azylový dům pro ženy a matky s dětmi Paprsek má kapacitu 50 lůžek, ovšem ne všechny klientky tohoto zařízení jsou představovány oběťmi domácího násilí. Údaj o počtech klientek - obětí domácího násilí nebyl zjištěn.

7.2.1.3 Struktura cílové skupiny

Pro bližší popis struktury cílové skupiny je možné pouze využít doposud provedené výzkumy a analýzy oblasti domácího násilí.⁹ Tyto sekundární zdroje informací jsou zpravidla zaměřeny obecně na celou populaci České republiky, lze je však vztáhnout i na obyvatele Pardubického kraje. Agentura STEM realizovala dva výzkumy situace v oblasti domácího násilí v letech 2001 a 2006. Zadavatelem výzkumu byl Bílý kruh bezpečí o.s. a Philip Morris ČR.

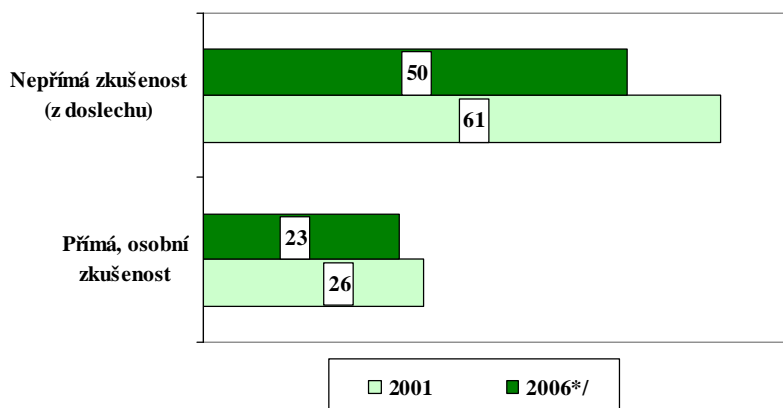
Na základě výsledků těchto výzkumů lze uvést následující skutečnosti¹⁰:

- Každý druhý člověk starší 15ti let ví o nějakém případě násilí mezi partnery z doslechu, téměř čtvrtina s ním má osobní zkušenost (svědek, oběť, násilník) - podrobněji viz Graf 7-1;
- Ve výzkumu 13 % respondentů vypovídalo, že se stalo obětí partnerského násilí, 1 % připustilo roli násilníka. V porovnání s rokem 2001 se podíl obětí nezměnil, podíl násilníků klesl o 2 % (vzhledem k nízkým četnostem je údaj o podílu násilníků pouze orientační);

⁹ Je nutné ovšem podotknout, že některé z údajů, které v rámci těchto výzkumů mapují strukturu obětí domácího násilí, nemusí zcela přesně odpovídat způsobu popisu struktury cílových skupin tak jak je chápán v rámci této studie. Přístupy v provedených výzkumech a v této studii k popisu struktury se mohou zejména lišit ve výběru vhodných kritérií pro tento popis.

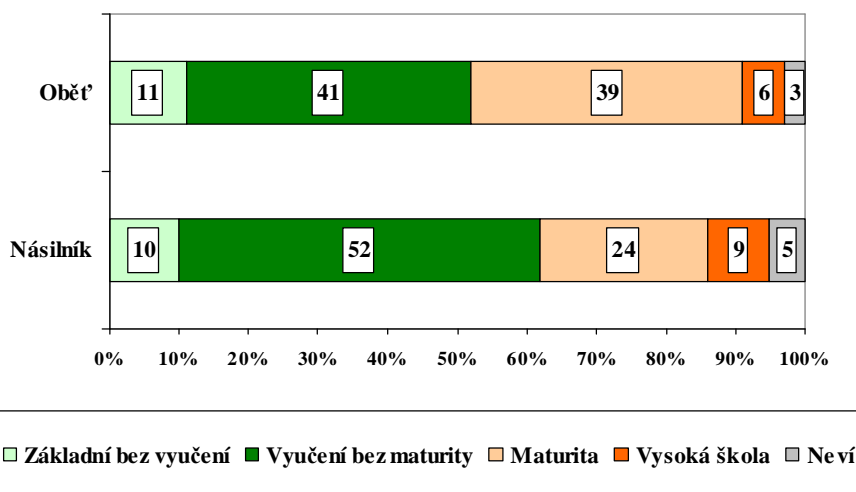
¹⁰ Zdroj: STEM pro Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR. Domácí násilí II. *Shrnutí základních výsledků reprezentativního výzkumu pro občanské sdružení Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR a.s.* 2006

- Většina případů násilí mezi partnery je dlouhodobá (59 %) a má tendenci být stále častější (52 %), velmi často zahrnuje fyzické násilí (81 %) a mnohokrát se odehrává v přítomnosti dětí (57 %). K podobným zjištěním dospěl i výzkum v roce 2001;
- ve 23 % případů dochází k projevům domácího násilí před dětmi;
- domácí násilí mezi partnery se často odehrává i mezi vzdělanými osobami (45 % obětí a třetina agresorů má minimálně středoškolské vzdělání) - viz Graf 7-2.

Graf 7-1: Zkušenost s domácím násilím mezi partnery v %¹¹

- domácí násilí se často odehrává v rodinách průměrně až nadprůměrně materiálně zajištěných (71 %) - viz Graf 7-3.

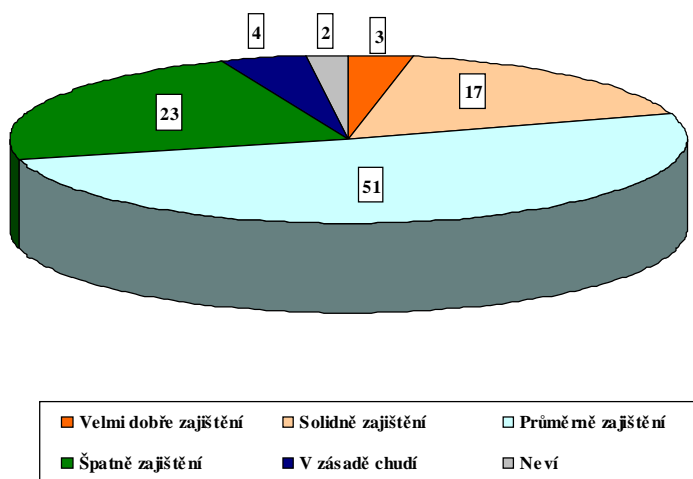
Graf 7-2: Vzdělání obětí domácího násilí a vzdělání násilníka

V současnosti je nejčastější obětí domácího násilí žena a nejčastějším agresorem je muž. Opačná situace, tj. muž je v pozici oběti, je spíše ojedinělým případem.¹²

¹¹ v roce 2006 byla respondentům předložena definice domácího násilí, v roce 2001 vypovídali respondenti o svých zkušenostech s partnerským násilím na základě vlastních představ o tom, co je a co není domácí násilí.

¹² Zdroj: Čírtková, L., Vitoušová P. Parlamentní zpravodaj - Znaky a tendence domácího násilí v ČR. (test.polar.cz/domacinasilii)

Strukturu těch příslušníků této cílové skupiny, se kterými pracují nestátní neziskové organizace v Pardubickém kraji, lze popsat na základě evidence případů domácího násilí těmito organizacemi. Je nutné ovšem podotknout, že většina zařízení poskytující služby obětem domácího násilí má nízkoprahový charakter. Tento fakt je pak příčinou absence některých údajů o struktuře cílové skupiny v této oblasti.

Graf 7-3: Materiální zajištění domácností, ve kterých se odehrálo domácí násilí

Z údajů NNO působících v Pardubickém kraji lze charakterizovat strukturu cílové skupiny následovně. Údaje o věkové struktuře cílové skupiny za Bílý kruh bezpečí o.s. udává Tab. 7-5.

Tab. 7-5: Věková struktura klientů BKB, o.s. za rok 2005

Věk klientů	Počet	%
0 - 15 let	0	0,00%
15 - 25 let	2	4,00%
25 - 40 let	18	36,00%
40 - 50 let	13	26,00%
50 - 60 let	8	16,00%
60 a více	9	18,00%
neurčeno	0	0,00%

Zdroj: Bílý kruh bezpečí, o.s.

Centrum J.J. Pestalozziho udává následující věkovou strukturu svých klientů - obětí domácího násilí¹³ (Tab. 7-6 a Tab. 7-7).

¹³ Statistika projektu JUPITER udává vysoký podíl mužů mezi klienty - 36 %

Městský azylový dům pro ženy a matky s dětmi Paprsek při o.s. SKP-CENTRUM udává k věkové struktuře pouze údaj o průměrném věku svých klientek, mezi které patří i oběti domácího násilí. Za období 2003 - 2005 byl průměrný věk žen 35 - 38 let a dětí 5 - 7 let.

Tab. 7-6: Věková struktura klientů projektu JUPITER o.p.s. Centrum J.J. Pestalozziho za rok 2005

Věk klientů	Počet	%
0 - 15 let	17	37 %
15 a více	28	63 %

Zdroj: Centrum J.J. Pestalozziho, o.p.s.

Poslední zařízení z řad NNO zaměřených na domácí násilí - Domov pro ženy a matky s dětmi v tísní při o.s. CEMA v Žamberku¹⁴, udává následující věkovou strukturu klientů (Tab. 7-8).

Tab. 7-7: Věková struktura klientů projektu JUPITER za období leden - září 2006

Věková struktura	ženy	muži
0 - 6 let	1	4
7 - 10 let	5	3
11 - 15 let	4	2
16 - 18 let	1	3
19 - 25 let	2	2
26 - 30 let	2	0
31 - 35 let	6	0
36 - 40 let	8	1
41 - 45 let	8	1
46 - 50 let	2	0
nad 50let	0	0

Zdroj: Centrum J.J. Pestalozziho, o.p.s.

Tab. 7-8: Věková struktura klientů Domova pro ženy a matky s dětmi v tísní v roce 2006

Věk klientů	Počet	%
20 - 25 let	8	38 %
26 - 30 let	3	14 %
31 - 40 let	7	34 %
41 - 50 let	3	14 %

Zdroj: Domov pro ženy a matky s dětmi v tísní při o.s. CEMA v Žamberku

¹⁴ Údaje o věkové struktuře klientů tohoto zařízení jsou za období červen 2006 - září 2006. Zařízení zahájilo svou činnost v květnu 2006.

Další ukazatele pro vhodný popis struktury cílové skupiny nejsou NNO většinou sledovány z důvodu nízkoprahového charakteru poskytovaných služeb.

7.2.1.4 Potřeby cílové skupiny

Základními potřebami obětí domácího násilí, potenciálních i stávajících, jsou zejména:

- potřeba informací o možnostech obrany proti domácímu násilí;
- potřeba svěřit se někomu se svými problémy a zkušenostmi s domácím násilím;
- potřeba porozumění a důvěry;
- potřeba pomoci s přípravou obrany vůči domácímu násilí;
- pomoc v orientaci obětí domácího násilí v aktuální situaci;
- materiální pomoc, pomoc s orientací systému služeb sociální záchrané sítě pro oběti domácího násilí;
- potřeba okamžité odborné psychologické, právní, organizační a morální pomoci a podpory v důsledku domácího násilí;
- potřeba pomoci v právních otázkách řešení domácího násilí, zprostředkování informací o možných sociálně-právních a trestněprávních opatřeních;
- potřeba rady a nalezení dalšího vhodného postupu (např. pomoc s nalezením bezpečného ubytování);
- potřeba přivolání okamžité pomoci v případech vážného ohrožení života a zdraví.

Z hlediska poskytovatelů služeb této cílové skupině jsou potřeby těchto osob následující¹⁵:

- vytvořit prostor bezpečí a důvěry;
- odborné poradenství v jednání s institucemi a v řešení problémů:
  - školy;
  - lékaři;
  - soudy;
  - psychologové;
  - zajištění finančních prostředků;
  - pracovní příležitosti;
  - možnosti návazného bydlení.
- pomoc při tvorbě a realizaci individuálního plánu:
  - analýza situace;
  - sestavení individuálního bezpečnostního plánu;
  - pomoc při odhalení nových životních dimenzí apod.

7.2.1.5 Služby zaměřené na cílovou skupinu

Šetřením mezi organizacemi nestátního neziskového sektoru v Pardubickém kraji byla zjištěna obdobná struktura služeb, jako je uvedena v kapitole 7.2. NNO v kraji poskytují následující služby:

- poradenství - telefonní, e-mailové;
- ambulantní poradny;
- krizová intervence (terénní programy) a krizové pobyty;
- pobytové programy.

¹⁵ Zdroj: Městský azylový dům pro ženy a matky s dětmi Paprsek při o.s. SKP-CENTRUM v Pardubicích.

Společnými znaky služeb NNO obětem domácího násilí jsou:

- bezplatnost - vyplývá ze samotné povahy nestátního neziskového sektoru, bezplatnost se nevztahuje na některé doplňkové služby (např. pobyty apod.);
- nestrannost - žádný klient nesmí být diskriminován z náboženských, rasových, sociálních důvodů, ani podle pohlaví, rodu, věku, zdravotního stavu apod.;
- nezávislost na politických, ekonomických, náboženských a jiných vlivech;
- diskrétnost - bez souhlasu klienty nesmí být sděleny důvěrné informace mimo NNO.

V oblasti domácího násilí působí v kraji také subjekty nepatřící do nestátního neziskového sektoru (např. neziskové organizace zřizované samosprávou nebo státem), na které však tato kapitola není zaměřena a jejichž služby zde tedy nejsou uvedeny.

Ambulantní poradenství poskytuje z organizací nestátního neziskového sektoru primárně zaměřených na domácí násilí v Pardubickém kraji pardubická pobočka občanského sdružení Bílý kruh bezpečí a dále pak Centrum J.J. Pestalozziho, o.p.s v Chrudimi a SKP-CENTRUM o.s. v Pardubicích. Ostatní NNO pracují s oběťmi domácího násilí okrajově a zabývají se těmito případy především v rámci spolupráce mezi jednotlivými zařízeními.¹⁶

Služby krizové telefonní linky poskytuje v Pardubickém kraji Bílý kruh bezpečí o.s. - pobočka Pardubice a Centrum J.J. Pestalozziho v Chrudimi v rámci projektu JUPITER. Oběti domácího násilí mají také možnost se obrátit na některou z celorepublikově působících telefonních linek. Z linek provozovaných NNO jsou to DONA linka Bílého kruhu bezpečí o. s., která je přímo specializována na oběti domácího násilí, dále pak Krizová telefonní linka o.s. Acorus, o.s. Linka bezpečí a Linka právní pomoci Nadace Naše dítě.

V rámci snahy o co nejlepší informovanost osob, kterých se dotýká problém domácího násilí NNO provádějí další aktivity, např:

- pořádání přednášek, seminářů, kongresů a jiných akcí;
- vystupování v masmédiích s cílem zvýšení informovanosti o problematice domácího násilí;
- vydávání vlastních informačních materiálů a publikací.

Nestátní neziskové organizace mohou také pro tuto cílovou skupiny v rámci svých aktivit provádět rozbory současné právní úpravy a lobbovat u zákonodárných orgánů s cílem zlepšit situaci v oblasti domácího násilí v regionu.

Služby krizové intervence a krizových pobytů jsou v současnosti v Pardubickém kraji poskytovány prostřednictvím pobytových programů a terénních služeb o.p.s. Centrum J.J. Pestalozziho v Chrudimi a dále pak azylovými domy - Městský azylový dům pro ženy a matky s dětmi Paprsek při o.s. SKP-CENTRUM v Pardubicích a Domovem pro ženy a matky s dětmi v tísni při o.s. CEMA v Žamberku.

¹⁶ viz část zaměřená na sekundární cílové skupiny - spolupracující organizace (kap. 7.2.3.3)

Navíc je v současnosti v kraji připravováno také zřízení tzv. krizových (intervenčních) center v souladu s novou právní úpravou¹⁷.

Zákon stanoví, že intervenční centra mají představovat vysoce profesionální službu, která bude povinna nabídnout obětem domácího násilí pomoc a podporu při zvládnutí této krizové životní situace, která následuje bezprostředně po útoku. Intervenční centra budou mít také za úkol koordinovat činnost orgánů veřejné správy a dalších odborných subjektů při zajištění pomoci obětem domácího násilí. Intervenční centrum bude povinno oznamovat příslušnému krajskému úřadu počet osob ohrožených násilným chováním, kterým byla poskytnuta pomoc.

V době zpracování této kapitoly byla situace v této oblasti následující. Krajským úřadem Pardubického kraje byly osloveny jednotlivé NNO, které by potenciálně mohly krizové centrum provozovat. Na základě jednání s těmito NNO byl posléze okruh organizací zúžen na čtyři organizace, které projevíly zájem toto centrum provozovat - SKP-Centrum Pardubice; Centrum J.J. Pestalozziho; Charita Svitavy a Oblastní charita Ústí nad Orlicí. O finanční dotaci na provoz tohoto centra mohlo nakonec žádat pouze jedno zařízení - SKP-CENTRUM¹⁸.

Tyto organizace by následně měly požádat o prostředky na zřízení a provoz center na základě dotačního řízení Ministerstva práce a sociálních věcí.

Součástí tohoto projektu by kromě krizové intervence měly být také služby krizových pobytů. Krizovým pobytem se rozumí možnost okamžitého krátkodobého ubytování, které oběti domácího násilí zaručí bezpečí.

Pobytové programy NNO pro oběti domácího násilí jsou v kraji poskytovány zejména jako součást služeb azylových zařízení. V kraji tento typ služeb poskytuje v současnosti Azylový dům pro ženy a matky s dětmi „Paprasek“ při SKP-Centru Pardubice, o.p.s. Centrum J.J. Pestalozziho v Chrudimi a Domov pro ženy a matky s dětmi v tísni při o.s. CEMA v Žamberku.

7.2.1.6 Způsob práce s cílovou skupinou

Bezprostřední práce s cílovou skupinou spočívá především v morální, psychologické, právní a finanční pomoci obětem nejčastěji v ambulantních poradnách, vykonávané bez nároku na odměnu, diskrétně a na odborné úrovni. Významnou roli hraje zprostředkování lékařské, psychoterapeutické, právní a jiné pomoci. Výstupem služeb jsou především doporučení oběti domácího násilí na další postup (právní, psychologická, morální a organizační)

¹⁷ Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím.

¹⁸ Zdroj: Krajský úřad Pardubického kraje.

Způsob práce s oběťmi domácího násilí spočívá v respektování základních pravidel:

- přístupování k oběti s pochopením, bez jakéhokoli náznaku obviňování či výčitek, tak, aby bylo zřejmé, že za násilné chování agresora není zodpovědná;
- vysvětlení, že její bezpečnost je na prvním místě;
- pozorné naslouchání oběti;
- nabídnutí pomoci (např. doprovod k lékaři, na policii, poskytnutí kontaktů na další specializovaná zařízení apod.);
- sestavení „bezpečnostního plánu“ pro případ opakovaného či (a) stupňovaného násilí ze strany agresora;
- nečinit rozhodnutí za oběť, musí se rozhodnout sama.

Jednotlivé druhy poskytovaných služeb sledují celou řadu cílů, z nichž lze uvést ty nejvýznamnější.¹⁹ Cílem ambulantních služeb NNO v oblasti domácího násilí je zpravidla:

- stabilizace situace oběti v krizové situaci;
- vytvoření náhledu na danou situaci;
- změna stereotypu;
- rozkrytí pozadí problému;
- navození změny situace;
- zvýšení sebevědomí a sebeúcty oběti;
- odstranění možných pocitů viny;
- odstranění psychického napětí;
- zlepšení sociální komunikace (asertivní jednání);
- posilování emočních vazeb;
- pomoc s finančními problémy;
- pomoc při řešení problémů souvisejících s dětmi klientů.

Cílem terénních služeb je:

- usnadnění komunikace s úřady;
- pomoci orientovat se;
- poznat přirozené prostředí klientů.

Cílem pobytových služeb je:

- zajištění dočasného ubytování;
- komplexní sociálně právní, psychologická a terapeutická pomoc;
- nastartování procesu změny stereotypu;
- celkové zklidnění situace v rodině pro děti apod.

Způsob práce s cílovou skupinou je založen zejména na respektu individuality jednotlivých klientů (resp. klientek). Základní metodou je řízený rozhovor (především individuální, v některých případech může být také skupinový). Ze strany zaměstnanců daného zařízení jsou základním předpokladem odborné znalosti, ale také neméně významné osobnostní předpoklady a schopnost pracovat v týmu.²⁰

¹⁹ Zdroj: Centrum J. J. Pestalozziho, Chrudim.

²⁰ Zdroj: Městský azylový dům pro ženy a matky s dětmi Paprsek při o.s. SKP-CENTRUM v Pardubicích.

7.2.2 Děti a mládež ze znevýhodněného sociálního prostředí

7.2.2.1 Vymezení cílové skupiny

Cílovou skupinu tvoří děti a mládež ze sociálně znevýhodněného prostředí ve věku do 26 let.²¹

Ne všechny děti jsou vychovávány v sociálně příznivých výchovných podmínkách. Sociálně nepříznivé až sociálně znevýhodněné prostředí rodinného zázemí ovlivňuje výchovný způsob vedený v této rodině. Na základě empirických výzkumů vyplývá, že tyto děti jsou díky nepříznivé kvalitě výchovného prostředí a jejího působení na vývoj dítěte znevýhodněny na "startovní čáře do společnosti" takovou měrou, že těmito důsledky je významně ovlivněna kvalita jejich dalších možností seberealizace ve společnosti. Ohrožující rizikové faktory rodinného zázemí pro výchovu dítěte je obtížné včas zachytit, neboť probíhají v hluboké intimitě rodinných vztahů, prosazují se velmi zprostředkovaně v chování u dítěte. Často jsou zjišťovány až v souvislosti s projevem závažných problémů v chování dítěte ve škole, na veřejnosti nebo v podobě partnerských vztahových problémů rodičů.²²

V této studii chápeme sociální znevýhodnění také ve smyslu sociálního vyloučení (sociální exkluze).²³

Mezi děti a mládež se sociálním znevýhodněním patří z hlediska této studie především:

- romské děti a mládež (viz kapitola 2)
- děti - oběti domácího násilí (viz tato část studie - kapitola 7);
- děti a mládež se zdravotním postižením (viz kapitola 3);
- děti a mládež přicházející z ústavní výchovy a podobných zařízení (viz kapitola 4);
- v některých případech děti a mládež potenciálně ohrožené drogou a dalšími sociálně patologickými jevy (viz kapitola 5).

Vzhledem k tomu, že tyto skupiny dětí a mládeže jsou popsány v uvedených ostatních částech studie, nejsou v této kapitole dále popsány. Navíc se skupinou dětí a mládeže ohrožených sociální exkluzí zabývá také část studie mapující oblast volného času, sportu a tělovýchovy (viz kapitola 10).

7.2.3 Sekundární cílové skupiny

Organizace působící v oblasti domácího násilí a dětí a mládeže ze sociálně znevýhodněného prostředí pracují, kromě výše uvedených primárních cílových skupin, v rámci své působnosti také

²¹ Děti a mládež ze znevýhodněného sociálního prostředí jsou značně ohroženi sociální exkluzí zejména pro absenci životních vzorů, podle kterých by utvářeli své životní hodnoty. Často se jedná o jedince s nízkým vzděláním a kvalifikací, s řadou vztahových problémů. Jsou snadno ovlivnitelní, rychle si zvyknou a přizpůsobí životu bez pravidelné docházky do práce. Řada z nich potřebuje podporu i v ostatních oblastech života, např. v bydlení, péči o domácnost, komunikaci a dalších (Zdroj: <http://www.strukturalni-fondy.cz/oprlz/skupiny-osob-ohrozenych-socialni-exkluzi>)

²² Zdroj: Černíková, V. *Sociální znevýhodnění a jeho důsledky pro vychovávaného jedince nejen na trhu práce.* (http://www.ped.muni.cz/wsedu/mu/EQUAL/sborniky/EQ1/text/Cernikova_cz.htm)

²³ viz použité pojmy (kap. 7.4)

s řadou dalších subjektů, z nichž nejvýznamnější jsou skupiny veřejnost, ostatní organizace a studenti škol.

7.2.3.1 Veřejnost

Tato skupina patří často mezi sekundární cílové skupiny organizací nestátního neziskového sektoru zaměřených nejen na oblast domácího násilí. Konkrétní aktivity vůči této skupině mohou být různorodé. Obecně však lze říci, že nejčastěji sledují základní cíl, kterým je zvýšení informovanosti široké veřejnosti o oblasti, ve které dané zařízení působí.

Veřejnost netvoří homogenní skupinu osob, lze ji dále členit do dílčích podskupin. Nejčastější klasifikací je dělení veřejnosti na laickou a odbornou.

Lze konstatovat, že příslušníci **laické (obecné) veřejnosti** pocítují ve vztahu k oblasti domácího násilí a sociálně znevýhodněného prostředí především potřebu získání informací o situaci v této oblasti. NNO v Pardubickém kraji zaměřují v rámci svých služeb na laickou veřejnost především aktivity typu:

- publikování tištěných a elektronických informačních materiálů;
- besed;
- diskusí;
- přednášek a seminářů.

Základním způsobem prezentování informací o hlavních aspektech dané problematiky je pro většinu NNO využití vlastních webových stránek. Nejčastěji jsou touto formou poskytovány informace o tom, co je domácí násilí (resp. sociální znevýhodnění), jaké služby může oběť domácího násilí (resp. osoba ze sociálně znevýhodněného prostředí) využívat apod.

NNO mohou také veřejnost informovat například prostřednictvím tzv. tématických večerů, které jsou tvořeny kombinací přednášek, promítání filmů a následných besed. Zkušenost s tímto typem práce s veřejností má v Pardubickém kraji Bílý kruh bezpečí.

Analýza podskupiny **odborná veřejnost** v rámci této sekundární cílové skupiny byla provedena s důrazem především na oblast domácího násilí vzhledem k tomu, že oblast sociálně znevýhodněného prostředí je zahrnuta i v dalších částech této studie²⁴.

Podle pocítovaných potřeb je tuto podskupinu možno dále členit následovně:

- pracovníci z oblasti zdravotnictví a pedagogičtí pracovníci;
- pracovníci veřejné správy.

Potřeby pracovníků z oblasti zdravotnictví (zejména lékařů a zdravotních sester) a pedagogů v oblasti domácího násilí spočívají v pomoci s dalším postupem po zjištění nebo vzniku

---

²⁴ viz výše (kap. 7.2.2.1)

podezření, že jejich pacient (resp. klient) je obětí domácího násilí. NNO v těchto případech poskytují služby založené na poskytování informací a metodických postupů prostřednictvím publikace manuálů a příruček (tištěných či elektronických umístěných na webových stránkách).

Mezi pracovníky veřejné správy, se kterými NNO často pracují, patří především zaměstnanci sociálních odborů radnic a magistrátů či krajského úřadu, sociální kurátoři, Probační a mediační služby ČR a policisté. Někdy se sem dále řadí soudci a státní zástupci. Potřebami této sekundární cílové skupiny jsou:

- potřeba informací o domácím násilí;
- potřeba orientace v nové legislativě týkající se domácího násilí;
- potřeba informací o svých pravomocích a možnostech dalšího postupu při zjištění domácího násilí.

Organizace nestátního neziskového sektoru v Pardubickém kraji zaměřují skupinu pracovníků veřejné správy služby spočívající v pořádání přednášek, besed, školení či vzdělávacích kurzů. Převážně se jedná o jednodenní či dvoudenní akce. I tato podskupina může samozřejmě využít možnost získání informací z webových stránek NNO.

7.2.3.2 „Zachránci“

V souvislosti se sekundárními cílovými skupinami stojí za zmínku i cílová skupina „zachránců“. Tímto pracovním názvem NNO označují osoby, které přišly za pracovníky dané NNO hledat pomoc pro někoho ze svého okolí, o němž vědí, že trpí domácím násilím a o němž se domnívají, že by sám z nějakých důvodů pomoc nevyhledal.

V roli zachránců přicházejí často i muži, kteří jsou svědky domácího násilí páchaného na ženách (například dospělý syn týrané matky, který v prostředí permanentního partnerského násilí mezi rodiči vyrůstal). Obvykle jde ale spíše o ženy, např. kolegyně ze zaměstnání, sousedky či dřívější přítelkyně²⁵.

7.2.3.3 Spolupracující organizace

Šetřením bylo dále zjištěno, že jedna ze sekundárních cílových skupin je tvořena spolupracujícími organizacemi nestátního i státního neziskového sektoru. Tato spolupráce spočívá v „předávání“ klientů mezi jednotlivými organizacemi navzájem. Spolupracující organizace pak v rámci tohoto „předávání“ doporučují klientům návštěvu zařízení, která se domácím násilím zabývají primárně.

²⁵ Zdroj: Dotazníkové šetření Bílého kruhu bezpečí a DONA linky. (test.polar.cz/domacinasilii)

7.2.3.4 Studenti

Další sekundární cílovou skupinou v této oblasti jsou studenti zejména vysokých a vyšších odborných škol. Nejčastěji se jedná o školy zaměřené na psychologii, sociální práce či právo. Základními potřebami této cílové skupiny je:

- pomoc při řešení studijních úkolů týkajících se této problematiky;
- pomoc s obecnou orientací v dané oblasti;
- získání možnosti absolvovat pracovní stáž či jinou formu praktické výuky apod.

NNO na tyto potřeby reagují následujícími aktivitami:

- vedení, konzultování nebo oponentury závěrečných prací studentů (ročníkových, bakalářských, diplomových apod.);
- diskuse a besedy se studenty;
- přednášky a semináře;
- umožnění studentům vykonávat praxi v dané NNO.

V případě praxe studentů v nestátních neziskových organizacích zaměřených na domácí násilí se lze setkat s limitujícími podmínkami souvisejícími se zákonem na ochranu osobních údajů. Z tohoto důvodu se tato služba týká spíše studentů kombinovaných forem studie, kteří jsou zároveň členy dané organizace a pracují v ní na pozici asistentů apod.

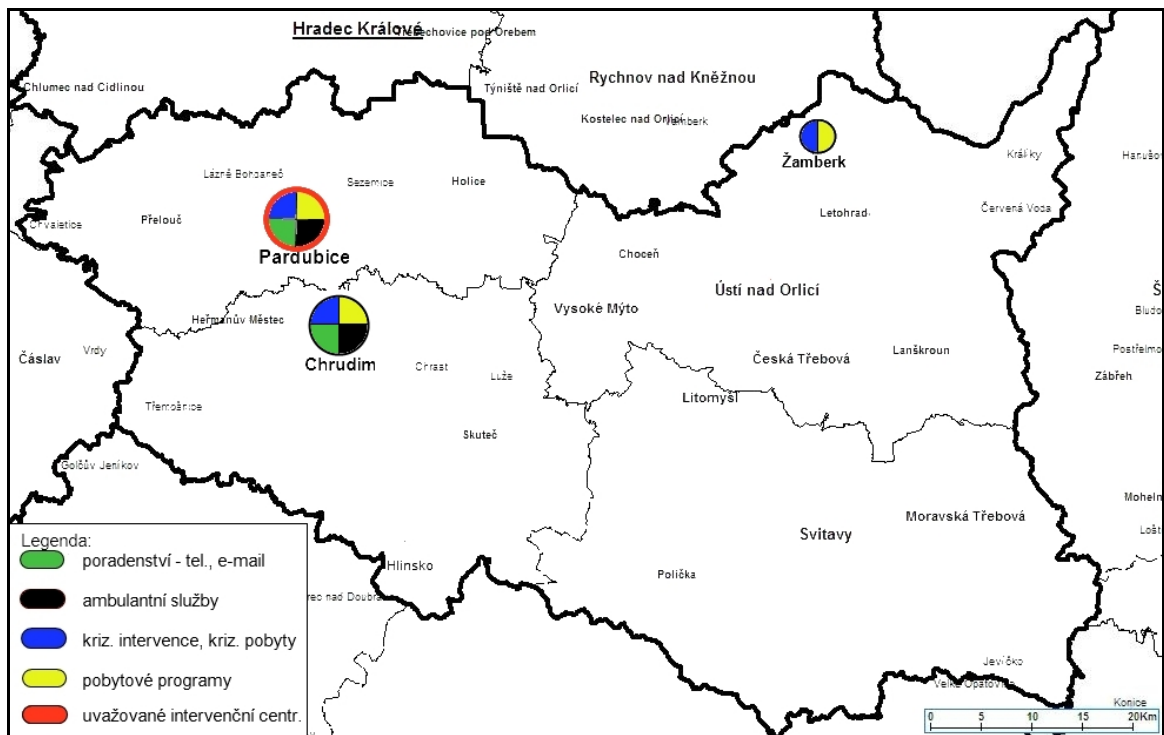
7.3 Sít' služeb v kraji

V Pardubickém kraji v současnosti provozuje svou činnost celá řada organizací se zaměřením na některou z cílových skupin. Z výše popsaných důvodů je další text zaměřen na ty NNO, které primárně pracují s oběťmi domácího násilí.

Rozložení sítě služeb NNO významně zaměřených na oběti domácího násilí v Pardubickém kraji udává následující obrázek.

Z obrázku je patrné nerovnoměrné rozložení služeb NNO určených obětem domácího násilí v kraji. Okresy Pardubice a Chrudim jsou pokryty všemi základními typy služeb pro tuto cílovou skupinu, zatímco v okrese Svitavy NNO zaměřené významněji na oběti domácího násilí chybí a v okrese Ústí nad Orlicí jsou poskytovány pouze služby krizových pobytů a pobytových programů prostřednictvím azylového domu v Žamberku. Je ovšem třeba uvést, že tyto oblasti nezůstávají zcela nepokryty službami pro oběti domácího násilí. Pracuje se zde s nimi v rámci různých zařízení, nejen z nestátního neziskového sektoru, které jsou často zaměřeny obecně na lidi v krizi, nebo sociálně ohrožené.²⁶

²⁶ Seznam dalších NNO pracujících s oběťmi domácího násilí je uveden v kapitole 7.3.2.

Obr. 7-1: Rozložení sítě služeb pro oběti domácího násilí

7.3.1 NNO významně zaměřené na oběti domácího násilí

7.3.1.1 Bílý kruh bezpečí, o.s. - pobočka Pardubice

Významnou organizací nestátního neziskového sektoru pro oběti domácího násilí je občanské sdružení Bílý kruh bezpečí (dále BKB), jež působí na území celé ČR. Hlavním předmětem jeho činnosti je pomoc obětem a svědkům trestných činů, která je pro občany dostupná prostřednictvím devíti pracovišť (šest regionálních poraden, DONA centrum, DONA linka a Centrála organizace). Pomoc je dosažitelná obětem i svědkům všech druhů trestných činů bez ohledu na jejich věk, pohlaví, národnost i státní příslušnost. Projekty zaměřené na problematiku domácího násilí uskutečňuje sdružení od roku 1994.

V Pardubickém kraji funguje pobočka sdružení v Pardubicích, která poskytuje služby jak telefonické pomoci (centrální krizová telefonní linka DONA v Praze), tak ambulantního programu (regionální pracoviště v Pardubicích).

Ambulantní poradna BKB v Pardubicích je klientům/obětem trestných činů k dispozici jednou týdně po dobu 2 hodin.

DONA linka je specializovanou telefonickou službou pomoci pro oběti domácího násilí nebo osoby domácím násilím ohrožené. Svou činnost zahájila v září 2001. Kromě pomoci obětem či osobám ohroženým domácím násilím se také zaměřuje na pomoc profesionálům, kteří při výkonu svého

povolání přicházejí do prvního či opakovaného kontaktu s osobou ohroženou domácím násilím. Svou činnost provádí s respektem na zachování anonymity klientů.

7.3.1.2 Centrum J.J.Pestalozziho o.p.s., Chrudim

Centrum J.J. Pestalozziho je nástupcem několika subjektů - Nadace Návrat (1992 - 1994), Nadace J.J. Pestalozziho (1994-1999), která následně byla transformována do stávající podoby obecně prospěšné společnosti.

Cílové skupiny centra jsou v jeho jednotlivých projektech následující:

- Domy na půli cesty - mladí lidé ve věku 18-26 let, kteří opouští dětské domovy, terapeutické komunity či rodinu a nemají vhodné či žádné rodinné zázemí;
- Dětské krizové centrum - děti předškolního a školního věku z běžné populace. Řešené problémy: školní nezralost, šikana, drogy, školní neúspěšnost, rodinné problémy, logopedické vady, atd.;
- JUPITER - oběti domácího násilí /děti, ženy, případně muži/;
- Nová cesta - děti školního věku s nařízenou ústavní výchovou;
- Já a můj svět - děti školního věku s nařízenou ústavní výchovou.

Centrum poskytuje pro své cílové skupiny poradenské, vzdělávací a sociální služby. Cílem všech poskytovaných služeb je řešení akutní krizové situace dětí a mladých lidí v regionu, integrace dlouhodobě institucionalizovaných klientů zpět do společnosti, vytvoření záchranné sítě s nabídkou víceúrovňového systému sociální pomoci pro oběti domácího násilí, právní pomoc všem cílovým klientům a prevence sociálně patologických jevů pořádáním odborných seminářů a přednášek.²⁷

Z výše uvedeného vyplývá, že na oběti domácího násilí je centrum zaměřeno především prostřednictvím projektu JUPITER, jehož popis je uveden v přílohách.²⁸

7.3.1.3 SKP-CENTRUM o.s., Pardubice

Ze zařízení SKP-CENTRA se významně pracuje s oběťmi domácího násilí zejména v Právní poradně a občanské poradně a v Městském azylovém domě pro ženy a matky s dětmi Paprsek.

Městský azylový dům pro ženy a matky s dětmi Paprsek od roku 1994 poskytuje ubytování a resocializační programy ženám a matkám s dětmi bez přístřeší a ženám a matkám s dětmi - obětmi domácího násilí. Dětem ubytovaných žen je poskytována předškolní výchova v prostorách domu, dům je rovněž technicky i personálně vybaven pro volnočasové aktivity ubytovaných dětí.

Cílem činnosti azylového domu je minimalizovat závislost ubytovaných na systému sociální pomoci řízenými resocializačními programy a cílevědomým vedením k aktivnímu řešení vlastní situace.²⁹

²⁷ Zdroj: Centrum J.J.Pestalozziho (www.pestalozzi.cz)

²⁸ viz Příloha 6 - Projekt JUPITER

Cílové skupiny azylového domu tvoří:

- ženy od 18 let s dětmi (např. v rozvodovém řízení, majitel bytu neprodloužil nájemní smlouvu apod.);
- ženy v krizové situaci (domácí násilí, ženy přivedené policií apod.);
- sociálně vyloučené, bez přístřeší;
- ženy po výkonu trestu (návazné bydlení, pomoc při začlenění do společnosti);
- ženy s psychiatrickou diagnózou ve stabilizovaném stavu (nutné potvrzení od lékaře).

Těmto cílovým skupinám nabízí zařízení následující služby:

- přechodné ubytování v zařízených pokojích;
- krizová intervence;
- krizový pobyt;
- odborné sociální poradenství;
- občanská a právní poradna;
- humanitární šatník a potravinová banka;
- dětské centrum (třída předškolní přípravy);
- učebna (doučování, volnočasové aktivity).³⁰

7.3.1.4 Domov pro ženy a matky s dětmi v tísní při o.s. CEMA, Žamberk

Azylový dům zahájil provoz v květnu 2006, první klientky se zde ubytovaly v červnu 2006.

Cílovými skupinami zařízení jsou:

- týrané a zneužívané ženy a matky s dětmi;
- matky s dětmi, těhotné ženy a ženy, které se ocitly v krizové životní situaci, nemají podporu rodiny a poskytnutí azylu jim pomůže v řešení jejich situace;
- matky nezvládající základní péči o děti a vedení domácností.

Zařízení je primárně zaměřeno na oběti domácího násilí. Azylový dům poskytuje pomoc, která spočívá v možnosti azylového pobytu, individuálním přístupu, poradenství (sociální, právní, kontakt s odborníky), vzdělávání (PC, internet, vyplňování formulářů, orientace v pracovně-právních vztazích), praktickém nácviku (finanční hospodaření domácností, vaření, úklid, šití apod.) a výchově (péče o dítě, soulad mezi potřebami dětí a možnostmi matky atd.).

7.3.2 Ostatní organizace

V této části kapitoly jsou uvedeny ty NNO, jejichž činnost se nějakým způsobem také zaměřuje na oběti domácího násilí, ale z hlediska rozsahu či přímého dopadu těchto aktivit vůči této cílové skupině jsou méně významné.

²⁹ Zdroj: SKP-CENTRUM (www.skp-centrum.cz)

³⁰ Zdroj: Městský azylový dům pro ženy a matky s dětmi Paprsek při o.s. SKP-CENTRUM.

Jejich přehled uvádí následující tabulka (Tab. 7-9).

Tab. 7-9: Další organizace nestátního neziskového sektoru pracující s oběťmi domácího násilí

Místo	Název zařízení	Převažující cílová skupina	Služby	Typ zařízení
Chrudim	Občanská poradna pro lidi v tísní	lidé v krizi nebo sociálně ohrožení	ambulantní	Poradna
Koclířov	Azylový dům pro matky s dětmi	lidé v krizi nebo sociálně ohrožení	rezidenční	Azylový dům
Pardubice	Občanská poradna	lidé v krizi nebo sociálně ohrožení	ambulantní	Poradna
Pardubice	Klub hurá kamarád - Dům na půli cesty	lidé v krizi nebo sociálně ohrožení	rezidenční	Dům na půl cesty
Políčka	Občanské poradenské centrum	lidé v krizi nebo sociálně ohrožení	ambulantní	Poradna
Políčka	Krizové centrum	lidé v krizi nebo sociálně ohrožení	ambulantní	Krizová pomoc
Svitavy	ČČK - Azylový dům pro ženy	lidé v krizi nebo sociálně ohrožení	rezidenční	Azylový dům

Zdroj: Krajský úřad Pardubického kraje - GIS (<http://www.pardubickykraj.cz>)

7.3.3 Bílá místa v síti služeb

V rámci zpracování této kapitoly byla identifikována následující bílá místa v síti služeb:

- nedostatečné rozložení sítě služeb v kraji (chybějící služby zejména v okresech Svitavy a Ústí nad Orlicí);
- na řadě míst v kraji chybí komplexní systém služeb pro oběti domácího násilí;
- nedostatečný počet zamýšlených intervenčních míst, bylo by potřeba zřídit alespoň jedno v každém z okresů;
- neexistuje krajská koncepce, která by se touto oblastí detailně zabývala.

7.4 Použité pojmy

Ambulantní centrum - v této kapitole se pod tímto pojmem chápe ambulantní centrum NNO, zaměřené na práci s oběťmi domácího násilí. Způsob práce takového centra spočívá v poskytování informací obětem domácího násilí, poradenství, stabilizace situace oběti, pomoc při řešení individuálních problémů apod..

Domácí násilí - Pojem domácí násilí se převážně většině případů vymezuje jako fyzické, psychické nebo sexuální násilí mezi intimními partnery, tj. manžely, druhy apod., ke kterému dochází v soukromí, tedy mimo kontrolu veřejnosti, intenzita násilných incidentů se zpravidla stupňuje a u oběti vede ke ztrátě schopností včas zastavit násilné incidenty a efektivně vyřešit narušený vztah.

Domácí násilí je jednostranné, agresor a oběť si nikdy nemění role. Domácím násilím není spor, jednorázový incident nebo vzájemné hádky mezi partnery³¹.

Sociální znevýhodnění - pojem sociálně znevýhodněné prostředí (nebo sociokulturně znevýhodněné prostředí) se používá především v pedagogice. Rozumí se tím prostředí, do kterého je dítě socializováno a enkulturováno (většinou na úrovni rodiny) a které ovlivňuje jeho psychický, především kognitivní vývoj negativním způsobem.

Definice tohoto prostředí se může odvíjet od definice sociální skupiny nebo kategorie, v jejímž rámci je situováno. Většinou jde o rodiny s nižšími příjmy, nižší úroveň vzdělání a kvalifikací jejich členů, více ohrožené nezaměstnaností a sociálněpatologickými jevy, s nižším sociálním statutem a nižší kvalitou života. Děti ze sociokulturně znevýhodněného prostředí bývají z rozmanitých důvodů ve významně nižší míře vystavovány smyslovým a jiným podnětům stimulujícím jejich celkový vývoj. Při komparaci se „standardními“ dětmi jejich věku bývá u nich mj. pozorován nižší stupeň rozvoje jemné motoriky, slabší koordinace vizuálního vnímání, kvantitativně omezenější a kvalitativně jinak orientovaná slovní zásoba, horší vyjadřovací schopnosti, menší počet zvládnutých abstraktních konceptů a nižší stupeň rozvoje vyšších i nižších kognitivních kompetencí³².

Podle školského zákona³³ je sociálním znevýhodněním:

- rodinné prostředí s nízkým sociálně-kulturním postavením, ohrožení sociálněpatologickými jevy;
- nařízená ústavní výchova nebo uložená ochranná výchova, nebo
- postavení azylanta a účastníka řízení o udělení azylu na území České republiky podle zvláštního právního předpisu.³⁴

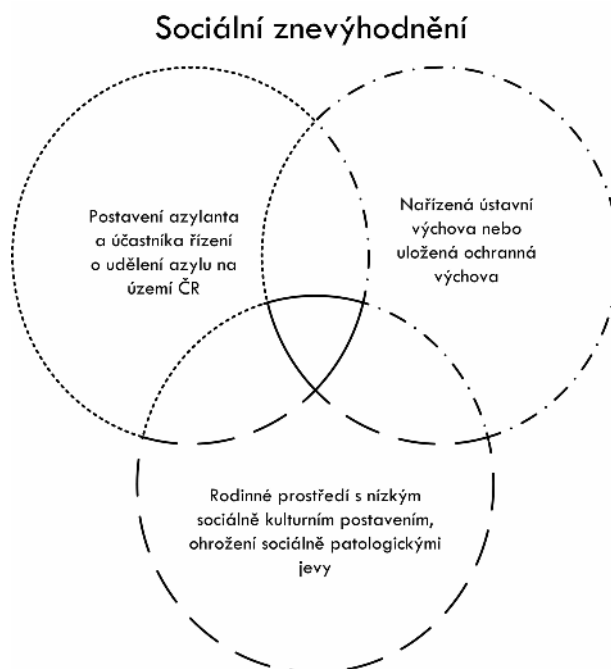
Paragraf 16, odst. 1 tohoto zákona, stanoví, že děti se sociálním znevýhodněním patří mezi děti se speciálními vzdělávacími potřebami a odst. 6 stejného § stanovuje, že takové děti mají právo na vzdělávání, jehož obsah, formy a metody odpovídají jejich vzdělávacím potřebám a možnostem.

³¹ Zdroj: Bílý kruh bezpečí, o.s. (www.bkb.cz)

³² Zdroj: Podpora sociálně-integračních politik a služeb (<http://www.epolis.cz>)

³³ § 16 odstavec 4 zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

³⁴ Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu), ve znění pozdějších předpisů.

Obr. 7-2: Osoby se sociálním znevýhodněním podle vymezení školského zákona³⁵

Sociální vyloučení - Koncept sociálního vyloučení má své kořeny v 70. letech ve Francii, kdy byl poprvé použit pro specifickou situaci určitých skupin obyvatel žijících na okraji společnosti, kteří byli odříznuti od pracovních příležitostí a zároveň od záchranné sítě státní sociální pomoci. Existují tři možné pohledy na sociální vyloučení:

1. **redistribuční** - zdůrazňuje sociální vlivy, které tuto situaci způsobují (mezi ně řadí například existující nerovnost ve společnosti) a zaměřuje se na osoby žijící v chudobě;
2. **etický** - zdůrazňuje kriminální chování a morální úpadek celých sociálních skupin či obyvatel městských čtvrtí, které se ocitly v sociálním vyloučení;
3. **integračním** - sociální vyloučení je zde chápáno jako totožné s vyloučením z trhu práce.

Sociální vyloučení tedy můžeme definovat (při vědomí různých způsobů užívání tohoto pojmu) jako proces, kterým jsou jednotlivci i celé skupiny osob zbavovány přístupu ke zdrojům nezbytným pro zapojení se do sociálních, ekonomických a politických aktivit společnosti jako celku. Proces sociálního vyloučení je primárně důsledkem chudoby a nízkých příjmů, přispívají k němu však také další faktory jako je diskriminace, nízké vzdělání či špatné životní podmínky. Sociálně vyloučení jsou odříznuti od institucí a služeb, sociálních sítí a vzdělávacích příležitostí. Projevem sociálního vyloučení je tedy například dlouhodobá nezaměstnanost, závislost na sociálních dávkách, život v prostorově vyloučených částech obcí (ghettech), nízká kvalifikace, špatný zdravotní stav, rozpad rodin či ztráta sebeúcty. Jako adaptace na podmínky sociálního vyloučení se často vytváří specifické hodnoty a normy, mezi něž patří například důraz na

³⁵ Zpracovala První regionální rozvojová a.s. na základě zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

přítomnost, neschopnost plánovat do budoucna, pocity beznaděje a bezmocnosti či přesvědčení, že člověk nemůže ovlivnit vlastní sociální situaci.³⁶

Intervenční centra jsou reakcí na novou právní úpravu³⁷ a mají představovat vysoce profesionální službu, která bude povinna nabídnout obětem domácího násilí pomoc a podporu při zvládnutí této krizové životní situace, která následuje bezprostředně po útoku. Intervenční centra budou mít také za úkol koordinovat činnost orgánů veřejné správy a dalších odborných subjektů při zajištění pomoci obětem domácího násilí. Intervenční centrum bude povinno oznamovat příslušnému krajskému úřadu počet osob ohrožených násilným chováním, kterým byla poskytnuta pomoc.

7.5 Použité zdroje

Tištěné:

- STEM pro Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR. Domácí násilí II. Shrnutí základních výsledků reprezentativního výzkumu pro občanské sdružení Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR a.s. 2006.
- Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím.
- Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu), ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Zdroje z internetu:

- Bílý kruh bezpečí, o.s. (<http://www.bkb.cz>)
- Centrum J.J.Pestalozziho (<http://www.pestalozzi.cz>)
- Černíková, V. Sociální znevýhodnění a jeho důsledky pro vychovávaného jedince nejen na trhu práce. (http://www.ped.muni.cz/wsedu/mu/EQUAL/sborniky/EQ1/text/Cernikova_cz.htm)
- Čírtková, L., Vitoušová P. Parlamentní zpravodaj - Znaký a tendence domácího násilí v ČR. (<http://test.polar.cz/domacinasili>)
- Dotazníkové šetření Bílého kruhu bezpečí a DONA linky. (<http://test.polar.cz/domacinasili>)
- <http://www.strukturalni-fondy.cz/oprlz/skupiny-osob-ohrozenych-socialni-exkluzi>
- Ministerstvo vnitra ČR (<http://www.mvcr.cz>)
- Podpora sociálně-integračních politik a služeb (<http://www.epolis.cz>)
- SKP-CENTRUM (<http://www.skp-centrum.cz>)
- Webové stránky linky DONA (<http://www.donalinka.cz>)

³⁶ Zdroj: Fórum pro integraci (<http://www.forint.cz/portal/co-je-to-socialni-exkluze/>)

³⁷ Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím.

Příloha 5 - Výzkum domácího násilí

Tato příloha uvádí doplňující informace k domácímu násilí v České republice vyplývající z výzkumu agentury STEM, dotazníkového šetření Bílého kruhu bezpečí a provozu DONA linky³⁸.

Charakteristické znaky domácího násilí v ČR:

- násilí se opakuje - **66 %** (2001)
- je kombinováno psychické a fyzické násilí - **50 %** (2001), **48%** (2006)
- v rodinách s domácím násilím vyrůstají děti - **84 %** (2001)
- útoky se odehrávají v přítomnosti dětí - **69 %** (2001), **57%** (2006)

Pouze **18 %** populace ví, jak se zachovat v případě výskytu domácího násilí.

S domácím násilím se přímo setkala čtvrtina populace, z doslechu jej znají asi dvě třetiny obyvatel ČR.

Tváří v tvář domácímu násilí je pouze **každý druhý člověk** ochoten poskytnout pomoc.

61 % populace je přesvědčeno, že se obětmi domácího násilí stávají většinou slabé a bojácné ženy.

Dvě třetiny občanů jsou přesvědčeny, že domácího násilí se nedopouští lidé, kteří jsou známi svým slušným chováním.

Dvě třetiny občanů soudí, že je to vážný jev, o kterém nelze mlčet, a **79 %** veřejnosti je přesvědčeno, že okolí nemůže k domácímu násilí zůstat lhostejné.

Většina lidí (**71 %**) si myslí, že rodina sama nemůže problém domácího násilí vyřešit.

Oběť vyhledá oficiální pomoc v průměru až po šesti letech strádání za zavřenými dveřmi. Rozhodne se k tomuto kroku zpravidla až tehdy, když jí podle jejích vlastních slov „jde o život“. *Provoz DONA linky - osoba ohrožená domácím násilím vyhledá pomoc většinou do tří let - 42 % volajících.*

Oběti domácího násilí se nejčastěji snaží vystoupit ze soukromí na veřejnost dvojitým způsobem: hledají pomoc u lékaře a ochranu u policie.

Z pohledu obětí jsou nejčastější příčinou domácího násilí povahové vlastnosti agresivního partnera, jako spouštěč násilí je uváděn převážně alkohol.

³⁸ Zdroje: Reprezentativní sociologický výzkum, který uskutečnil STEM pro Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR, a. s. v květnu 2001 a v červenci 2006 a Dotazníkové šetření Bílého kruhu bezpečí z let 1999-2001, provoz DONA linky 2001-2005 (www.donalinka.cz a test.polar.cz/domacinasilii)

Názory na opatření proti domácímu násilí (2006):

- většina lidí se domnívá, že dnes se o problému domácího násilí více mluví (89 %), více se pro jeho řešení dělá (68 %) a pomoc jeho obětem je dostupnější (74 %);
- BKB označily za instituci nejvíce pomáhající v boji proti domácímu násilí více než 43 % obyvatel, druhé místo náleží Policii ČR (41 %);
- ve vztahu k novému zákonu o sociálních službách odpověděli čtyři z pěti lidí starších 15ti let, že považují za užitečné zřízení intervenčních center, více než dvě třetiny se domnívají, že dobrým opatřením je možnost vykázní násilníka z bytu.

Shrnutí výzkumu provedeného v roce 2006 v porovnání s výsledky roku 2001:

- V porovnání s rokem 2001 se vnímání problematiky domácího násilí změnilo k lepšímu. Týká se to především:
  - posílení názoru, že domácí násilí není okrajová záležitost, ale závažný společenský problém, který vyžaduje zásahy ze strany státu;
  - růstu přesvědčení, že okolí nemůže zůstat k projevům domácího násilí lhostejné, protože rodina sama na jejich řešení nestačí;
  - oslabení některých mýtů spojených s výskytem domácího násilí;
  - registrace zvýšeného zájmu o problematiku domácího násilí ze strany společnosti u běžné veřejnosti;
  - příznivého ocenění přijatých opatření na ochranu proti domácímu násilí.
- Některé problémy však přetrvávají. Jde zejména o:
  - pochyby, zda je možné projevy domácího násilí dobře identifikovat a rozeznat od méně závažných rodinných potyček;
  - nedostatečnou informovanost a bezradnost, jak se tvářít v tvář domácímu násilí zachovat;
  - přetrvávající podléhání mýtům o domácím násilí.

Příloha 6 - Projekt JUPITER

Realizátor projektu: Centrum J. J. Pestalozziho, o.p.s., Chrudim

Cílem projektu JUPITER v Pardubickém kraji je poskytovat všestrannou pomoc obětem domácího násilí. Projekt vytváří zachytnou síť, která klientům nabízí víceúrovňový systém psychosociální pomoci. Součástí projektu jsou:

- ambulantní služby,
- terénní služby,
- telefonní krizová linka,
- e- mailové poradenství a
- zabezpečení ubytování s utajenou adresou.

Krizová pomoc a poradenství po telefonu či elektronickou poštou dává možnost klást zcela anonymně otázky týkající se problematiky domácího násilí, popřípadě nabízených služeb.

Služby jsou zajišťovány zcela bezplatně.

Ambulantní služby jsou poskytovány v Chrudimi v Centru J.J.Pestalozziho, o.p.s. Po prvním kontaktu s klientem a na základě získaných zkušeností je vyhodnocena situace a navržen další postup řešení - tj. krizová intervence, sociálně právní poradenství, psychologické poradenství, terapeutická pomoc (individuální, skupinová), program pro pachatele domácího násilí- relaxační metody, nabídka pobytového programu, zprostředkování kontaktů na jiná odborná pracoviště, atd.

- Cílem krizové intervence je stabilizovat klienta v krizové situaci a umožnit mu získat náhled na konkrétní krizi, kterou právě prochází.
- Sociálně právní poradenství zajišťuje odpovědi na konkrétní otázky z oblasti práva, pomáhá klientovi orientovat se atd.
- Terapeutická pomoc spočívá ve spolupráci s klientem nad problémem, jež má původ ve vnitřní psychické dynamice - techniky sebepoznání, které vedou ke zvýšení sebevědomí a sebeúcty - péče o duševní zdraví /relaxační programy, atd./- nabídka léčebně ozdravného programu pro děti s prožitkem traumatu.

Terénní služby zajišťuje sociální pracovnice projektu. Nabízená služba spočívá v doprovázení a podpoře klienta při jednání s úřady dle jeho potřeb (MÚ, kurátory, ÚP apod.), v doprovázení při soudních jednáních, ve zprostředkování odborných konzultací s odborníky (právníkem, psychiatrem, lékařem apod.), v návštěvách rodin, atd.

Pobytový program zahrnuje intenzivní práci na změně sociální situace klienta. Jedná se o pobytový program na utajené adrese - krizový pobyt.

Další informace o projektu JUPITER jsou k dispozici:

- na internetových stránkách organizace - kapitola JUPITER,
- ve výroční zprávě - kapitola JUPITER,
- v informačních materiálech projektu, které jsou pravidelně rozesílány - předškolní a školní zařízení, lékaři, apod.